

מראי מקומות - סוכה

כה:

א. אלא עוסקין במת מצוה היו

וכ' רש"י דמת מצוה לאו דוקא, אלא דהיינו דהיו עוסקים בקרוביהם שהיו צריכים קבורה. וע' טורי אבן (ר"ה טז: ד"ה חייב, צוין בגליון הש"ס כאן), דכ' להוכיח מכאן דלא כש"י הרמב"ם, דס"ל דנשים כהנות אינן מחוייבות ליטמא לקרובים, והרמב"ן בתורת האדם ביאר ש"י הרמב"ם, דהמצוה ליטמא לקרובים הוא רק במי שיש עליו איסור טומאת אחרים. ומרש"י כאן מבואר דלא כן, דהא אלו טמאים ודאי לא היו כהנים, שהרי לא היו כהנים אז אלא אהרן ובניו, אע"כ ישראלים היו, ולפי הרמב"ם, כשם שאין כהנות מצוות לטמא לקרוביהם, ה"ה ישראלים. וא"כ, מה שייך הכא עוסק במצוה פטור מן המצוה, הרי לא היו עוסקים במצוה כלל, אע"כ דמצוה זו חלה על כל ישראל (וע"ש שכו' להוכיח כן מהסוגיא כפרש"י, והניח הרמב"ם בצ"ע).

ב. אבל חייב בכל מצוות האמורות בתורה חוץ מתפילין

הביא הערוך לנר מה שהק' הריטב"א במו"ק (טו) מהא דאבל אסור בת"ת, ותני' דאין למדין מן הכללות, א"נ כיון שקורא ק"ש, הרי הוא מקיים ת"ת באופן זה. והערל"נ תני' דאינו אסור אלא בדברים המשמחים את הלב, אבל בדברים הרעים שאינם משמחים את הלב, שפיר חייב בת"ת (ויש לעי' למה לא תני' הריטב"א כן, וצ"ע).

ג. והאמר ר' אבא בר זבדא וכו' אבל חייב בסוכה וכו'

וביאור הגמ' דהחי' הוא דה"א דפטור משום מצטעה, קמ"ל דאיהו הוא דקמצער נפשי'. ויש לע', מה ענין צערו לסוכה, הרי לכאור' הוא מצטער בין בסוכה בין בביתו. וכ' הרא"ש (סי' ז) דהאבל אינו רוצה להיות בסוכה, דרוצה להיות מתבודד ולישב במקום אפילה וצער, וע"ז תני' הגמ' דאיהו הוא דמצער נפשי'. וכ' המגן אברהם (תרמ, פ) בשם ספר תניא דאכן אם הי' המת חביב עליו כ"כ שאינו יכול להסירו מלבו, ומצטער לישב בסוכה (דרוצה בהתבודדות טפי, כמש"כ הרא"ש), אז פטור משיבת סוכה. אמנם כל זה ש"י הרא"ש, אולם ע' ברש"י שלא כ' סברא זו כלל. וע' במעדני משה (למור' הרה"ג ר' משה בראון שליט"א, עמ' שסה), שכ' לבאר השו"ט בגמ' באו"א, ע"פ היסוד שייסד שם, שלא שייך חיוב ישיבת סוכה אלא למי ששייך בי' דירה רגילה, ואפי' היכא דדירה זו שאינה רגילה הי' שייך לו גם בביתו, מ"מ אינו מחייבו בסוכה. ולכן י"ל דזהו השו"ט של הגמ', ס"ד דאבל אינו בכלל דירה רגילה מחמת צערו, ולכן אינו חייב במצות סוכה. ולזה קמ"ל דלא חשיב אצלו המצב דאבילות לדירה שאינה רגילה, מדאיבעי לי' ליתובי דעתו'.

ד. חתן ושושבינין וכל בני החופה

פטורין מן הסוכה כל שבעה

פי' הר"ן (יא: מדהרי"ף) שהוא משום דעוסקין במצוה הן. אולם בהשגות הראב"ד שם הק' דאם הפטור הוא משום שעוסקין במצוה, א"כ למה אין פטורין מכל המצוות, והרי מבואר בברייתא לקמן דרק מאיזה מצוות פטורין, והיינו משום שכרות וכדו'. ולכן כ' דהפטור הוא משום מצטעה, ולא משום עוסק במצוה.

ה. וליכלו בסוכה וליחזו בסוכה

העיר הר"ן (יא: מדהרי"ף), הא כיון שעוסק במצוה פטור מן המצוה, א"כ אפי' באפשר לקיים שניהם פטור, ומאי פריך. וכ' דאין הדרך לשמח החתן והכלה רק בחופה, ולכן סברה הגמ' דאין טרחא כלל לשמח החתן שם, וכל היכא דיכול לקיים שניהם בתוך כדי העסק במצוה הראשונה, ואין במצוה השניה תוספת טרחא, אף הר"ן מודה דצריך לקיים שניהם.

ו. אביי אמר משום ייחוד

ע' בדובב מישרים (ח"א, סוסי"ה), שהביא מה שהק' הברכי יוסף, דהא לש"י הראשונים דס"ל דבעלה בעיר מותר לכתחלה ליחד, א"כ איזה איסור יחוד יש כאן. וכ' להוכיח מזה כחומרת הבינת אדם, דהיכא דהבעל מתירה להתייחד עם איש זה, אין היתר של בעלה בעיר, דהא כאן מיירי שהחתן יודע שהיא נמצאת עם השושבינין, ולכן ממילא שוב אין היתר של בעלה בעיר (ולכאור' הי' ג"כ שייך לתרץ דמיירי בשושבינין שלבה גס בהם, ובזה אין היתר של בעלה בעיר, כמבואר בסוף קידושין, ולפי"ז אין הכרח לדינו של הביניא. ואולי לא הי' רוצה לתרץ כן, דא"כ הו"ל להגמ' לומר עוד נפק"מ בין הטעמים, היינו היכא שאין לבה גס בשושבינין, וצ"ע).

ז. חתן ושושביניו... פטורין מן התפלה וכו'

פרש"י דמה דס"ל לת"ק דפטורין מן התפלה הוא משום דתפלה בעי כוונה, ומן התפילין משום דשכיחא שכרות וקלות ראש, ומה דמחוייבין בק"ש הוא משום דיכולים ליישב דעתן שעה קלה. ומשום ר' שילא אמרו דחתן פטור, פרש"י מק"ש, ושאר בני חופה חייבין, "ולית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה." וע' בבעל המאור דהבין ככוונת רש"י דכולהו תנאי דהאי ברייתא לא ס"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה. והא דת"ק פוטר כולם מן התפילה ומן התפילין, זהו דוקא משום דבעי כוונה יתירא, וזה א"א (ודבר זה צ"ב, דלדבריו מהו ההיתר לעסוק בדבר שעל ידו יתבטל ממצוה אחרת, הרי ס"ל דעוסק במצוה חייב במצוה. ולכאור' צ"ל, דכיון דא"א לעשות ב' המצוות, דאם יעשה

מראי מקומות - סוכה

כה: (המשך)

כיון דטרדא דמצוה היא, לא מחמרי עלי ליתובי דעתי, אבל טרדת אבלות, דרשות היא לגמרי, צריך ליתובי דעתי (ולכאו' משמע דהא דצריך ליתובי דעתי סברא דרבנן הוא, וצ"ע בזה). אבל עכ"ז חולק הר"ן על רש"י וס"ל דת"ק סובר דעוסק במצוה פטור מן המצוה, וחייבין בק"ש משום דדבר קל הוא לקיים ואינו מבטל המצוה בשביל זה. והא דס"ל דחתן חייב בק"ש, היינו לאחר בעילה, דקודם בעילה ודאי כ"ע מודו דהחתן פטור מק"ש (וצ"ל לפ"ז דר' שילא ס"ל דאפי' לאחר בעילה החתן פטור מק"ש, וצ"ל דאינו יכול ליתובי דעתי אפי' לזה בלא טרחא גדולה, ואע"ג דס"ל להאי תנא דעוסק במצוה חייב במצוה).

ה. וחייבין בק"ש

ואע"ג דתנן בברכות דחתן פטור מק"ש, כ' הריטב"א דהתם מיירי קודם בעילה, ולכן החתן פטור משום טירדא, והכא מיירי לאחר בעילה, וקסברי רבנן שאין שמחת חופה פוטרנו מק"ש.

מצות שמחת חתן וכלה כראוי לא יהי יכול להתפלל ולהניח תפילין, א"כ שוב צריך לעשות המצוה שבאה לידו תחלה, ואם בא לידו הנישואין קודם שיבא זמן תפילה ותפילין, א"כ יש לו לעשות מצוה זו ואם תבטל המצוה האחרת על כרחו, תבטל, ועדיין צ"ע בזה).

אבל כנראה דתוס' לא הבינו כן ברש"י, וכן פי' המהרש"א, דהק' תוס' על רש"י, דאי לית להו עוסק במצוה וכו', א"כ יתחייב החתן בסוכה, ומשמע דבחתן פוטר יותר מת"ק. מבואר מדברי התוס', דלרש"י ת"ק ס"ל דעוסק במצוה פטור וכו', ור' שילא ס"ל דחייב, ו"הני תנאי" ברש"י היינו הא דמשום ר' שילא אמרו. אבל הק' המהרש"א על הבנה זו, דא"כ למה הי' צריך רש"י לכתוב דפטורין מתפלה ומתפילין משום הטעמים שכ', תיפוק לי' משום דעוסק במצוה וכו', ולכן פי' כהבעה"מ. וע' ר"ן דג"כ הבין בדעת רש"י כמש"כ בעה"מ, והק' עליו דא"כ למה פטור משום טירדא, הלא האבל ג"כ טרוד באבלו, ומ"מ חייב הוא בכל המצוות. וכ' דאולי יש לדחוק דאפי' אם עוסק במצוה אינו פטור מכל המצוות, מ"מ